

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/Inv

Datum 29 oktober 2018
Betreft Reactie brief Transitiecoalitie Voedsel

Ons kenmerk
DGAN-ELVV / 18244384

Uw kenmerk
2018Z14800/2018D42954

Geachte Voorzitter,

Met deze brief geef ik invulling aan het verzoek van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 7 september jl. om een reactie te ontvangen op een aan de vaste commissie gerichte brief van de Transitiecoalitie Voedsel over het toekomstige Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). De Transitiecoalitie Voedsel stelt in haar brief dat de door de Europese Commissie voorgestelde wijzigingen van het toekomstige GLB ontoereikend zijn voor de in haar ogen noodzakelijke omslag in het landbouw- en voedselsysteem. Een omslag die de Transitiecoalitie omschrijft als het streven naar een gezond, smakelijk en duurzaam voedingspatroon waarbij een herwaardering van voedsel plaatsvindt en er sprake is van eerlijke marktverhoudingen en beloningen. Daarbij streeft de Transitiecoalitie een landbouw- en voedselsysteem na waarin externe maatschappelijke kosten zo snel mogelijk omlaag gaan en zo veel mogelijk worden verwerkt in de marktprijzen. De bodem wordt van cruciaal belang geacht voor de voorgestane circulaire en regeneratieve landbouw. Ook zou het GLB moeten gaan over productiviteit die gebaseerd is op herstel van de ecologische functionaliteit zodat veel meer zaken worden bediend die bijdragen aan de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties.

Voor een belangrijk deel onderschrijf ik de door de Transitiecoalitie omschreven doelen voor het toekomstige GLB. Mogelijk verschil ik wel met de Transitiecoalitie van mening over een realistisch tijdspad voor de beoogde omslag. De sector moet de omslag wel kunnen maken. Zoals ik uw Kamer meermalen heb gezegd en zoals ook besproken in het AO GLB van 4 september jl., is mijn inzet dat het toekomstige GLB zorg zal dienen te dragen voor een landbouw die economie, mens en leefomgeving verbindt en daarmee draagvlak en maatschappelijke legitimiteit heeft. Deze inzet is ook de rode draad in de recent gepresenteerde LNV-visie 'Landbouw, natuur en voedsel: waardevol en verbonden. Nederland als koploper in kringlooplandbouw'. In deze visie wordt het GLB als een belangrijk instrument gekenmerkt om de in de visie neergelegde doelen te realiseren. Het GLB bepaalt het Europese beleidskader voor de gewenste omslag. In hoeverre het toekomstige GLB daarvoor ruimte en steun biedt is nog niet precies te zeggen. De Europese Commissie heeft voorstellen uitgebracht voor het toekomstige GLB maar de standpunten van de lidstaten daarover lopen uiteen. We staan aan de start van

een intensief onderhandelingsproces over de voorstellen, niet alleen tussen de EU-lidstaten onderling maar ook tussen de Raad en het Europees Parlement. In het BNC-fiche van 13 juli jl. is verwoord dat het kabinet de Commissievoorstellen als een stap in de richting van de noodzakelijke modernisering en vereenvoudiging van het GLB ziet. Ik kan mij dan ook niet vinden in de algemene conclusie van de Transitiecoalitie dat de voorstellen van de Europese Commissie voor het nieuwe GLB absoluut ontoereikend zijn voor de noodzakelijke omslag in het landbouw- en voedselsysteem. Wel zet het kabinet in op aanpassing en verbetering van de voorstellen, zoals ook in het BNC-fiche is verwoord. Voor die aanpassingen en verbeteringen zal ik mij de komende periode inzetten en daarbij is inbreng van stakeholders, zoals de Transitiecoalitie, relevant en van belang.

Het in de brief van de Transitiecoalitie opgeworpen principe van true cost raakt direct aan vaststelling van het kabinet dat de markt in een aantal gevallen niet of nog niet voldoende voorziet in vergoeding voor de kosten van inspanningen van boeren en tuinders voor duurzaamheid en voor het voldoen aan maatschappelijke opgaven. In eerdere brieven heb ik uw Kamer geïnformeerd hoe het kabinet de discussie over true pricing en true cost accounting verder wil brengen (zie o.a. de brief over Accenten in het voedselbeleid van 16 april jl. Kamerstuk 31532, nr. 193). De middelen uit het GLB die Nederland ter beschikking zullen komen, wil ik daarom, zoals het regeerakkoord aangeeft, minder richten op inkomenssteun en meer op het realiseren van maatschappelijke doelen als klimaat, innovatie, leefomgeving, biodiversiteit, landschap etc. en op een productiewijze die zich kenmerkt door een efficiëntere benutting van grondstoffen in de vorm van kringlooplandbouw. Dit nadrukkelijk onder het gelijktijdig streven naar sociaal-economisch belangrijke doelen zoals versterking van de positie van de boer in de keten en het faciliteren van bedrijfsovername om de landbouw in staat stellen de ambities die in de visie verwoord staan te realiseren. De landbouw blijft daarmee steun ontvangen uit het GLB, wordt duurzamer en maatschappelijke diensten zullen worden beloofd. Dit zal de maatschappelijke legitimiteit van het GLB versterken. Ik ben hierbij voorstander van maximering van de inkomenssteun per bedrijf, zoals ook door de Transitiecoalitie wordt voorgesteld, waarbij uiteraard rekening moet worden gehouden met effectiviteit, handhaafbaarheid en uitvoerbaarheid. Dat betekent bijvoorbeeld concreet dat bij plafonnering van de steun geen aftrek van arbeidskosten moet plaatsvinden, zoals wel door de Europese Commissie wordt voorgesteld.

In haar brief besteedt de Transitiecoalitie terecht aandacht aan de voorwaarden die worden gesteld waaraan boeren moeten voldoen om in aanmerking te komen voor inkomenssteun. Ik ben geen voorstander van de door de Europese Commissie voorgestelde verzwaarde conditionaliteit voor inkomenssteun per hectare, waarbij cross-compliance, vergroening en aanvullende goede landbouwpraktijken verplicht blijven en er nieuwe eisen worden toegevoegd. Niet omdat de doelstellingen van vergroening en cross-compliance niet van belang zouden zijn, integendeel, maar wel omdat ik twijfel of de maatregelen in de praktijk voldoende effectief zijn. Mijn inzet is het omgekeerde, namelijk een beperktere conditionaliteit in combinatie met prestatiebetalingen voor maatschappelijke diensten en daarbij ruimte voor lidstaten om maatregelen effectief af te stemmen op de eigen, nationale situatie en behoeften. Het nieuwe

instrument van de eco-regelingen in de eerste pijler is daarvoor belangrijk, naast de agro-milieu-klimaatmaatregelen in de tweede pijler.

De Transitiecoalitie wijst erop dat in de voorstellen van de Europese Commissie de lidstaten meer ruimte krijgen om zelf invulling te geven aan het GLB. Het kabinet onderschrijft deze keuze voor meer subsidiariteit nadrukkelijk. De Transitiecoalitie wijst op het gevaar dat lidstaten, om concurrentienadelen te voorkomen, te weinig invulling zullen geven aan bijvoorbeeld klimaat- en milieudoelstellingen (race to the bottom). Ik herhaal de kabinetsinzet om een percentage van het GLB-budget te oormerken voor klimaat en leefomgeving teneinde een neerwaartse spiraal van concurrentie ten koste daarvan te voorkomen. Bovendien zet ik in op transparantie van het Europese goedkeuringsproces van alle nationale strategische plannen. Mijn inzet is erop gericht het GLB om te buigen in de richting van deze belangrijke doelen; de meer concrete invulling ervan moet uit het komende onderhandelingsproces volgen. Dat geldt vergelijkbaar voor de oproep van de Transitiecoalitie om meer prikkels in te bouwen om lidstaten geld te laten verschuiven van de eerste naar de tweede pijler. Het voorstel van de Europese Commissie is dat de mogelijkheden voor overheveling worden vergroot ten opzichte van de huidige mogelijkheden. Lidstaten krijgen de mogelijkheid om budget te verschuiven van de eerste naar de tweede pijler, te weten maximaal 30% mits 15% daarvan ten behoeve van leefomgeving en klimaat wordt besteed.

Pleidooien voor een gezonde consumptie van voedsel onderschrijf ik. In mijn brief van 15 maart jl. en ook in het BNC-fiche wordt onderstreept dat het kabinet de vraag naar duurzaam geproduceerd voedsel en gezond voedsel wil stimuleren. In GLB-kader wil ik dat doen door inzet op bewustwording daarover, het vergroten van transparantie in de keten en de promotie van duurzaam geproduceerd en gezond voedsel. Het is belangrijk dat consumenten weten waar hun voedsel vandaan komt en daardoor respect hebben voor producenten en producten. Korte ketens brengen boeren en burgers dichter bij elkaar. Een gezonde leefomgeving waarin boeren en burgers goed met elkaar kunnen samenleven is voor mij een belangrijk thema. Korte ketens kunnen ook bijdragen om tot minder verspilling en een eerlijker prijs voor de producenten te komen. Het bestrijden en voorkomen van voedselverspilling acht ik van groot belang is. Het tegengaan van voedselverspilling is ook een van de aandachtspunten van het GLB en is een van de specifieke GLB-doelstellingen waar de lidstaten derhalve in hun strategische plannen op in moeten gaan.

Het pleidooi van de Transitiecoalitie om de EU minder afhankelijk te laten zijn van importen van plantaardige eiwitten van buiten de EU steun ik eveneens, al denk ik daarbij niet primair aan gekoppelde steun. Ik ondersteun de aandacht die de Europese Commissie in haar voorstellen aandacht geeft aan de verhoging van de productie van plantaardig eiwit in de EU zelf.

Waar de Transitiecoalitie refereert aan Europese onderzoeksprogramma's wijs ik erop dat extra geld beschikbaar wordt gesteld voor het Europese onderzoeksprogramma Horizon Europe. Hierin zal de Commissie aandacht geven aan duurzaamheid en gezondheid alsook inzet gericht op maatschappelijk gewenste innovaties en transities, en niet alleen om technologisch onderzoek

gericht op intensiveringen, efficiencyverhoging en opbrengstvergroting per hectare. Deze Europese budgetten zijn beschikbaar voor alle onderzoeksinstellingen, niet alleen voor Wageningen University & Research. Ook binnen nationale onderzoeksmiddelen, inclusief het topsectorenbeleid, is er ruimte voor andere onderzoeksinstituten dan de WUR.

Tot slot: waar het de inzet van het kabinet is om het GLB meer in te zetten voor publieke diensten, zal dit gevolgen hebben voor waar en bij wie het GLB-budget in de toekomst terecht komt. In een GLB dat gericht is op het realiseren van maatschappelijke opgaven op o.a. het terrein van klimaat en leefomgeving is het op voorhand niet houdbaar te stellen dat alle GLB-middelen blijven gaan naar dezelfde ontvangers als nu. Bij het opstellen van het nationaal strategisch plan zal ik zorgvuldig afstemmen en afwegen hoe de steun ingezet wordt, uitgaande van een analyse van wat er nodig is om de gestelde doelen te bereiken en raadpleging van alle belanghebbenden.

Carola Schouten
Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit